

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN
NUMMER 62 □ 04-05-06/2009 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

20ste Junior Journalist – wedstrijd van het Davidsfonds afgesloten met een plechtige ontvangst op het gemeentehuis!

De Junior Journalist – wedstrijd van het Davidsfonds is een nationale wedstrijd creatief schrijven voor jongeren, met een traditie van meer dan 70 jaar. In de loop der jaren is hij uitgegroeid tot een van de grootste literaire wedstrijden in Vlaanderen, waaraan meer dan 35.000 jongeren op meer dan 200 plaatsen deelnemen.

De Davidsfonds-afdelingen van Nijlen en Kessel organiseerden in dit kader de 20ste lokale Junior Journalist-wedstrijd. Jongeren deden hun verhaal rond het thema “Terug naar toen”. Op zaterdag 9 mei werden de beste vijf inzendingen van elke reeks plechtig bekroond in Nijlen. De primussen van elke reeks mochten bovendien meedoen aan de nationale wedstrijd.

De laureaten

Die zaterdag zaten de meisjes en jongens ongeduldig te wachten op de uitslag. Zij wisten wel dat zij bij de winnaars waren, maar kenden hun plaats nog niet.

Na de toespraken van cultuurschepenen Luc Luyten en DF-voorzitter Walter Caethoven was het dan eindelijk zo ver. De vijf winnaars van elke reeks mochten onder een flink applaus naar voren komen om uit de handen van schepenen of bestuursleden een prachtig boekenpakket te ontvangen. Het winnende werkje

van elke reeks werd bovendien voorgelezen door de woordkunstenaars Hedwig Tuerlinckx en Gaston Van den Branden. Voor de jongeren werd het ongetwijfeld een dag om nooit te vergeten!

De Junior Journalisten van 2009

Basisonderwijs

1. Jolien Dekeersmaeker (Goezo! Kessel) 132/150
2. Thijs Adriaenssens (Zevensprong Nijlen) 127/150
3. Brenda Van Regenmortel (Zandl. Nijlen) 126/150
4. Thaïs Meylemans (Goezo! Kessel) 123/150
5. Bart Delahaye (Goezo! Klokkenlaan) 122/150

Middelbaar onderwijs

1. Simen Thys (Sint-Calasanz) 119/150
2. Alexander Verdonck (Sint-Calasanz) 118/150
3. Thomas Jacobs (Githo) 115/150
4. Christophe Huybrechts (Sint-Calasanz) 113/150
5. Pieter Van Kets (Githo) 112/150

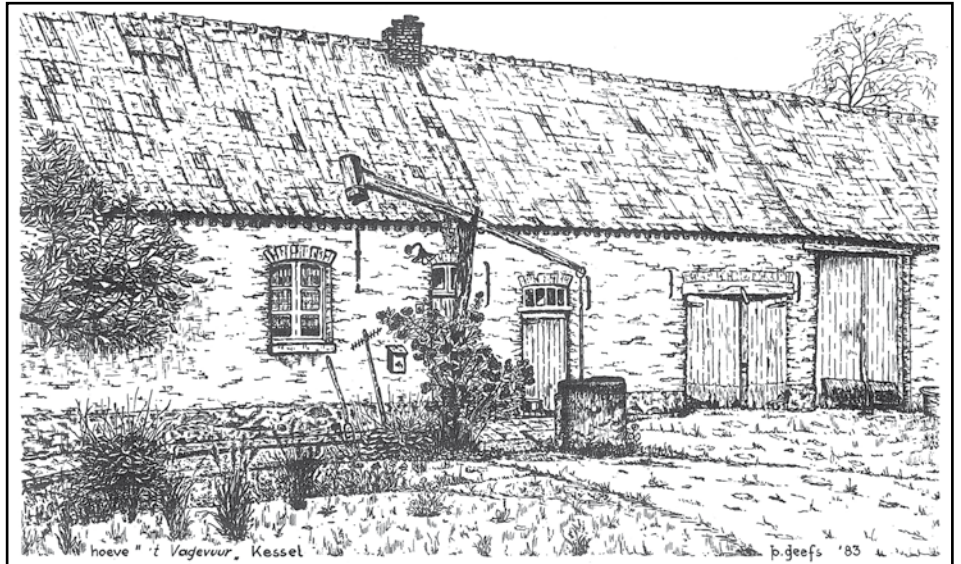
Lezers schrijven

Eresecretaris **Willy Van Tendeloo** bezorgde ons een overzicht van de bevolkingcijfers van ons dorp sedert de “heerdoptellingen” van 1480. Bedankt, Willy. Dat komt beslist nog wel eens “van pas”.

Alexander Kerckhofs is de huidige cafébaas van De Roskam. “De Roskam” is een historische herbergnaam van Nijlen. Op de kaart die P. Stijnen in 1745 tekende, staat immers al een herberg op de huidige plaats van De Roskam – met dezelfde naam – afgebeeld. Wij ontvingen een e-briefje van Alexander met de vraag naar meer inlichtingen over zijn herberg. Wij moesten hem niet teleurstellen en hij werd meteen lid van De Poemp!

Frans Van Camp, broer van Pol, is het niet eens met een nota in het veldboek van Jozef Weyns, die zegt dat in 1947 zowel de Kruis- als de Sacramentsprocessie langs de Kapellebaan kwam (zie Poemp 59 blz. 13). Frans bezorgde ons in een lange brief heel wat details over de Nijlense processies. In een volgend nummer meer hierover. Ondertussen alvast bedankt, beste Frans!

Augusta Meulepas, bestuurslid van Heemkring Lyrana, schrijft ons hoe zij vroeger met de familie ging wandelen naar de Kesselse Heide “langs Nazareth over de heirweg”. De betboom was meestal het eindpunt. Door een verspreking heette hij bij de familie Meulepas “den eikenden”. Inderdaad, Augusta, alweer een naam bij. Bedankt ook voor de kopie van de prachtige schets van deze merkwaardige boom getekend door uw vader!

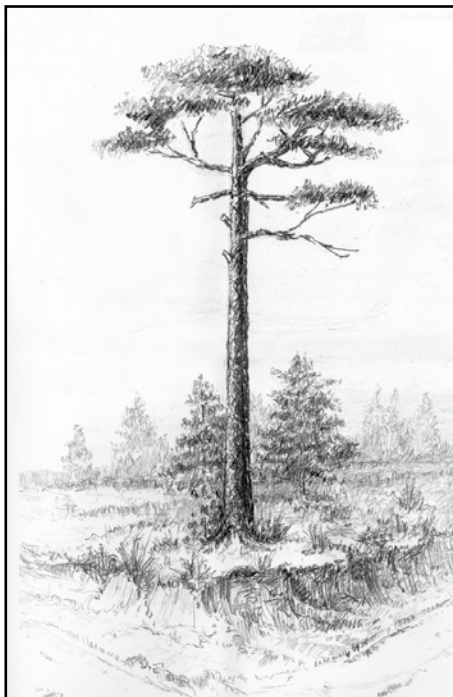

Hoeve 't Vagevuur (met put en zwik) in Kessel

Paul Geefs reageerde op onze bijdrage over “beurreputten” en zwikken in Poemp 61. Hij bezorgde ons via Rudy Verdonck onder meer een schets anno 1983 van de verdwenen Vagevuurhoeve in Kessel. De oude boer woonde er toen alleen, schrijft Paul. Kort daarna is de hoeve in verval geraakt. Bedankt voor de bijdrage, beste Paul!

Poempist **Octaaf Engels** uit Genk bezorgde ons korte maar interessante beschrijvingen van Nijlen anno 1895, respectievelijk 1934, gevonden in de bibliotheek van de Universiteit Leuven. Beslist interessant, beste Octaaf. Bedankt!

De Betboom (Kesselse Heide)

Over foto's en illustraties

Beschikt u over foto's of illustraties die mogelijk in ons tijdschrift kunnen gebruikt worden, dan maken wij daarvan graag een digitale kopie. Neem daartoe contact op met één van onze bestuursleden (zie telefoonlijst verder in dit blad). Binnen de kortste tijd bezorgen wij u het origineel terug. Tenzij u het aan De Poemp wil schenken. In elk geval bedankt voor de medewerking!

Mussenpad ontsluit een stuk voorgeschiedenis van Nijlen

In Poemp 60 beschreven wij een aantal archeologische vondsten, in 2008 gedaan in de verkaveling Mussenpad. Zij werpen een nieuw licht op de oudste geschiedenis van Nijlen. Uiteraard zijn wij dit belangrijke project blijven opvolgen. In het vorige nummer van ons blad signaleerden wij zo een mogelijke restauratie van een waterput en een tentoonstelling van de gevonden voorwerpen in Nijlen.

Hoe ver staan we ondertussen?

Onder meer uit een bericht van Wouter Yperman, Maarten Bracke en Ignace Bourgeois in de Kroniek "Archaeologia Mediaevalis" (nr. 32, Gent 2009) weten wij ondertussen meer. De vondsten en het opgravingsarchief werden door de IOK overgedragen aan het archeologisch depot van de provincie Antwerpen. Vooral de inhoud van waterput 1 bleek bijzonder goed bewaard. In opdracht van het provinciebestuur worden beide waterputten "archeobotanisch" onderzocht. Hierbij worden de plantenresten uit de opgravingen bekeken. Zaden en vruchten, pollen en sporen, hout en houtskool geven informatie over onze voorouders en hun omgeving (landschap, landbouw,..). De resten van de best bewaarde waterput 1 worden ondertussen in Nederland behandeld in een speciale bewaarvloeistof, waarna de put zal gerestaureerd worden.

Tentoonstelling

Het gemeentebestuur van Nijlen wil de waterput, samen met andere vondsten van het Mussenpad, tentoonstellen in onze gemeente. Een prima initiatief! Op die wijze wordt een periode van een paar duizend jaar van onze (voor)geschiedenis geïllustreerd. Twee kuilen worden immers op basis van enkele schaarse vondsten in de late bronstijd of vroege ijzertijd gesitueerd. De waterputten worden

op basis van teruggevonden grijs, dikwandig aardewerk met felrode spikkels in de Karolingische periode (8ste tot 10de eeuw) geplaatst. Verder worden beide waterputten nog dit jaar met de C14-methode (zie Poemp 60) gedateerd, aldus Ignace Bourgeois van het provinciebestuur. Daarmee zullen wij vrij nauwkeurig de ouderdom van deze merkwaardige vondsten in het Mussenpad kennen.

Een nieuwe brochure in de reeks "Archeologie in de provincie Antwerpen" zal een afrondend verslag brengen over de Nijlense vondsten. Uiteraard is De Poemp zeer gelukkig met de evolutie van dit project!

Walter Caethoven.

Met onze beste dank voor de medewerking aan Ignace Bourgeois (PB Antwerpen) en Wim Tiri (Archaeological-solutions Mechelen).

Waterput 2 Mussenpad

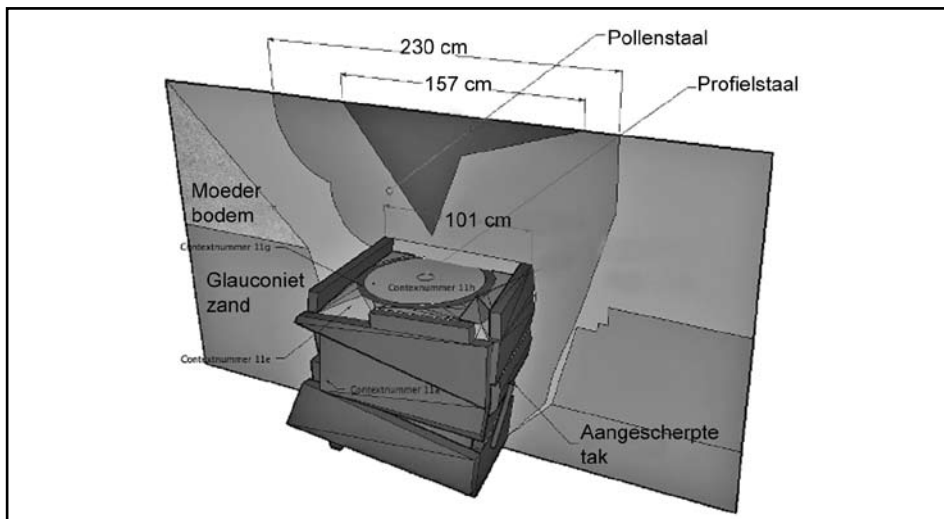
Geraadpleegde bronnen :

"Vroegmiddeleeuwse waterputten in de verkaveling Mussenpad (Nijlen)" in *Archaeologia Mediaevalis*, Kroniek 32, Gent 2009.

Webverslagen van *Archaeological-solutions (Mechelen)*

"Plantenresten (archeobotanisch en paleo-ecologisch onderzoek)" op de webstek van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE): www.vioe.be

Nijlen - Mussenpad : Schematische weergave waterput 1 - © Archaeological-solutions

De supporters van voetbalclub FC Nijlen op hun paasbest in de jaren twintig

Deze foto zou genomen zijn eind twintiger jaren van vorige eeuw aan café “De Lammerenberg” (nu restaurant Oliver) te Massenhoven. De Nijlense voetbalsupporters namen daar de tram om hun ploeg FC Nijlen te gaan aanmoedigen tijdens een uitwedstrijd.

Vermoedelijk betrof het een wedstrijd dicht tegen de stad, want ze waren echt allemaal op hun paasbest gekleed. De mannen met wit hemd en plastron, de meesten ook nog met een hoed of hun beste klak. De vrouwen deden zeker niet onder: zij hadden hun mooiste mantel, hoed en sommigen zelfs hun fiske (pelske) aan! Onze Nijlense mensen op hun schoonst! Enkele van die supporters, leden van de harmonie, hadden hun muziekinstrumenten bij zich om, voor aanvang van de match en tijdens de pauze, leven in de brouwerij te

brenge**n**.Ze speelden waarschijnlijk ook het clublied: ”Fee Cee Nalen zegepralen”...

Op een paar uitzonderingen na hebben we ze allemaal kunnen identificeren. Hier volgen de namen:

Bovenste rij van links naar rechts:
Lucien Engels - Flor Grielen (de melkboer) - Fille Cools(de facteur) - Gusta Lenaerts

Tussen de bovenste en de onderste rij van links naar rechts:

1. Staf Van Herck, van café Bellevue - 2. Jan-Baptist (den Tist) Verhaegen - 3. Floran De Cnaep - 4.onbekend - 5. onbekend - 6. met klak Jos De Loncker (van Mie Lores) - 7. met hoed Milleke (viske) Verhaegen (de turnleraar) - 8. met sigaar onbekend - 9. Herman Engels - 10. Julien Lambrechts (Kopke van meester Lambrechts, alias de Stoemper) - 11. Henri Engels - 12. Marcel Dom -

13. Jan Van Herck, stichter turnkring - 14.Virginie Crauwels, vrouw van Jef Cambré (de kolenboer) - 15. Rik (Verdaet) Crauwels” (aannemer wegenwerken) - 16. onbekend - 17. onbekend - 18. Louis Crauwels (zoon van voormelde Rik)

Onderste rij van links naar rechts:
1.Onbekende vrouw - 2. Sus (de zwarte) Verhaegen - 3.onder voorbehoud, Fons (de rosse) Verhaegen (de pompier) - 4.Albert (de slap) Verhaegen - 5. Eduard (de kators) Verhaegen) - 6.Martha (kreukels) Sels, vrouw van Stafke Goormans - 7.Narda Lenaerts - 8. Cecilia (Sieke v.d. Ruggé) Schueremans, vrouw van Jef (Kramos) Smits - 9. Jos (van Kuillepitte) Noeninckx.

Jos Thys

Het Fort als onderdeel van de Versterkte Stelling Antwerpen.

Wie dacht dat het in de Eerste Wereldoorlog vernielde fort van Kessel geen militaire rol meer zou vervullen zat er volledig naast. In 1930 worden er opnieuw plannen gesmeed om het fort te bewapenen.

Het fort van Kessel anno 2009.

Verdedigingsplannen in het interbellum

Zolang de Frans-Belgische bezetting van het Rijnland duurde, zou een eventuele oorlog op Duits grondgebied worden uitgevochten. Hierdoor verloor Defensie de interesse in de verdediging van het eigen grondgebied. Pas rond 1925, omwille van de nakende terugtrekking van de Rijnbezetting, komt er opnieuw belangstelling voor de verdediging van het Belgische grondgebied.

Er worden twee commissies in het leven geroepen die de herbewapening van de forten moeten bestuderen. In 1930 komt het Commando van de Genie en Fortificaties met het plan om de bestaande Antwerpse forten en schansen op de rechteroever te

moderniseren. Ze zullen versterkt worden met een dikke laag gewapend beton, uitgerust met moderne pantserkoepels voor 75mm-kanonnen en mitrailleurs, en voorzien worden van antigasuitrustingen.

De herbewapening wordt echter niet uitgevoerd. Onder politieke druk worden de plannen opgeborgen. Maar dat wil niet zeggen dat Antwerpen geen verdere rol zal toegewezen worden.

De Versterkte Stelling Antwerpen

In 1934 wordt de rol die de forten-gordel van Antwerpen zal toebedeeld krijgen in een conflict opnieuw herzien. De hoofdbedoeling is Antwerpen te beschermen tegen een gemotoriseerde aanval. Er dient een sterke stelling gevormd te worden, die de

vijand verplicht tot het inzetten van belangrijke middelen en zware artillerie, indien hij ze wil veroveren. De forten worden nu steunpunten voor de infanterie. Ze krijgen een dubbele taak: de eigenlijke verdediging en door middel van mitrailleurflankvuur deelnemen aan de verdediging van de tussenruimten.

Ze krijgen de benaming en het statuut van “Fort van de Versterkte Stelling Antwerpen” en worden ingericht om bij mobilisatie verdedigd te worden door wederopgeroepen mitrailleurcompagnies van het 1ste Vestingregiment.

Aanpassing van het fort tot infanteriesteunpunt

Vanaf 1934 wordt Kesselfort omgebouwd tot een Fort van de Versterkte Stelling Antwerpen. Op de plaatsen waar men een bunker gaat bouwen, worden de restanten van de koepels gesloopt. De voorpantersers blijven zitten.

De traditorebatterij wordt uitgerust met chardome-affuiten en de caponnière krijgt schiettafels voor lichte

Chardome affuit

mitrailleurs. Alle bestaande schietopeningen worden aangepast aan deze wapens. Er worden er ook bijkomende schootsbunkers gebouwd. Achteraan op het fort wordt er op de twee hoeken (saillant I en IV) een "torenschuilplaats" gebouwd. Deze bunkers komen tussen bij de verdediging van de sector, maar ook bij de verdediging van het fort zelf. De bunker is uitgerust met drie schietopeningen waarin men zware mitrailleurs kan opstellen. Vooraan op het fort, op het linker gedeelte van de caponnière en op saillant II en III worden er "eenvoudige schuilplaatsen" opgetrokken. Ze staan in voor de verdediging van het fort. Deze schuilplaatsen zijn open opstellingen en bestaan slechts uit een cirkelvormige muur van 30 cm dik uit gewapend beton en ze zijn voorzien van schietgaten voor lichte mitrailleurs.

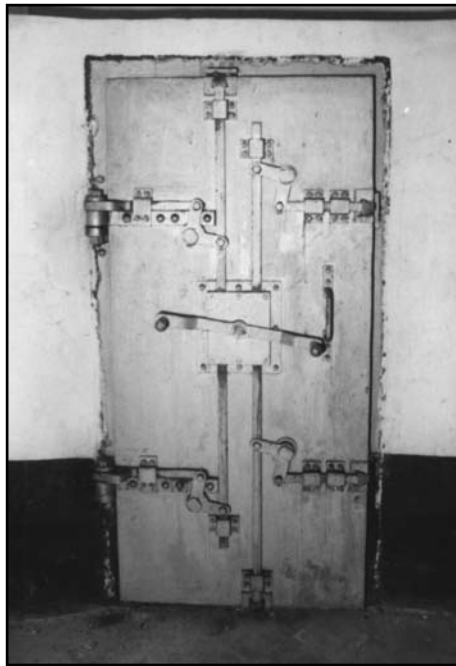
Eenvoudige schuilplaats

In 1935 en 1936 worden er onderhoudswerken uitgevoerd op het fort. De rolbrug en de toegangspoort worden volledig nagezien. De twee oude 12cm-geschutskoepels waarvan het dekpanter weg was, worden afgedekt met een zinken dak om waterinsijpeling in de onderliggende lokalen te voorkomen. De metalen en houten gedeelten van de bunkers worden opnieuw geschilderd en het sluitwerk van de deuren en luiken wordt nagezien. De beplantingen die de bunkers camoufleren worden tevens onder handen genomen.

Vanaf 1937 gaat men over tot de verdere inrichting van het fort.

Zeven lokalen, de Z-lokale, waaronder de commandopost en de hulppost worden tegen strijdgassen beschermd. Ze worden gasdicht gemaakt, voorzien van gasdichte luchtkleppen en

voorzien van een ingangssas met twee gasdichte pantserdeuren. Elk Z-lokaal wordt voorzien van een luchtzuiveringsmachine die de lucht moet filteren bij een eventuele gasaanval. In de gangen van het fort worden betonnen muren voorzien van pantserdeuren en schietgaten. Zo wordt het fort onderverdeeld in afzonderlijk verdedigbare gedeelten.

Gasdichte pantserdeur

De verblijfslokale worden opnieuw bewoonbaar gemaakt. De logementlokalen krijgen een grondig nazicht, en daar waar nodig worden ze hersteld. Ze worden herschilderd en opnieuw voorzien van verwarming en verlichting. De grondlaag die sinds 1914 op het dak van de lokale lag, wordt weggenomen en de betonstructuur wordt volledig geherasfalteerd. Op de binnenplaatsen worden twee houten logementbarakken opgericht. De keuken, toiletten en de wasplaatsen worden opnieuw ingericht en aan de watervoorziening in het fort wordt zeer veel aandacht geschonken. Er worden nieuwe putten geboord en filterinstallaties geplaatst die ervoor moeten zorgen dat het water drinkbaar wordt.

De niet gebruikte koepelopeningen worden afgesloten en de niet bruikbare lokale worden dichtgemetseld. Een aantal werken zijn nog aan de gang als de Tweede Wereldoorlog

uitbreekt, maar het fort is opnieuw klaar voor de strijd.

De mobilisatie

In augustus 1939 besluit onze regering om de algemene mobilisatie af te kondigen. Op 26 augustus worden de Vestingregimenten waaronder het 1ste Vestingregiment van Antwerpen gemobiliseerd. Vanaf dan wordt het fort bezet door de 15de mitrailleurcompagnie onder leiding van luitenant Michaux. Vanaf 15 maart 1940 zal het bevel worden overgenomen door luitenant De Middelmeer. De compagnie bestaat uit 5 officieren, een officier-dokter, 14 onderofficieren en 141 soldaten en is uitgerust met 20 mitrailleurs. De compagnie richt zich zo goed als mogelijk in op het fort van Kessel. De verdedigingsplannen van het fort worden opgesteld en boven op het fort worden er bijkomende veldwerken uitgevoerd.

Tweede Wereldoorlog

Gedurende de Tweede Wereldoorlog komt het fort niet in actie en speelt geen noemenswaardige rol.

Op 10 mei 1940 tussen 00.45 en 03.00u wordt er alarm geslagen. Het fort wordt in gereedheid gebracht: gedurende de nacht worden alle gevechtsstellingen verder in orde gebracht. Om vijf uur 's morgens vliegen een vijftigtal Duitse bommenwerpers over onze gemeente. Een weinig later wordt het vliegveld van Deurne gebombardeerd. We zijn in oorlog!

Duitse bommenwerpers bombarderen in de late avond van 11 mei de omgeving van het kasteel de Bist. Omstreeks 22.30u wordt het kasteel zwaar geraakt. Soldaten die aan het station van Kessel op de vliegtuigen schieten worden door een jachtvliegtuig onder vuur genomen. Het fort wordt ongelofelijk maar waar ongemoeid gelaten.

Op 13 mei omstreeks 22.30 u. wordt het bevel gegeven om de stellingen aan het Albertkanaal te verlaten en terug te trekken op de K.W.-linie. Het Fort krijgt het bevel om de terugtocht dekken. De eerste Duitsers arriveren

op 15 mei omstreeks 12 uur in Nijlen. Die avond worden rond 18.00 u de voorposten rond het fort aanzienlijk verminderd en herleid tot verwittigingsposten.

Rond middernacht verdrinkt soldaat Achiel JANSSENS in de gracht rond het fort. De ongelukkige stond buiten de gracht op wacht. Plots wordt er alarm geblazen. Hij loopt naar binnen, maar de rolbrug is al binnengetrokken. Hij valt in het water en bij één van de pogingen om hem uit het water te halen breekt de bank die hem wordt toegereikt middendoor. De arme man verdrinkt en wordt nadien tijdelijk begraven aan de ingang van het fort.

Op 16 mei omstreeks 03.00 u wordt het fort van Kessel opgeblazen door zijn garnizoen en om 04.00 u trekken de voorposten zicht terug. Dit zijn de laatste wapenfeiten van het fort.

In de loop van de dag bezetten de Duitsers het fort.

De Duitse bezetting

Tijdens de Duitse bezetting gebeurt er weinig met het fort. Op het fort is enkel een Duitse wacht aanwezig. Uit schrik voor een mogelijke herovering van het fort door het verzet laten de Duitsers alle schietopeningen die gericht zijn naar de buitenkant dichtmetselen. In 1943 wordt door het nijpend tekort aan ijzer voor de Duitse oorlogsindustrie al het nog aanwezige ijzer uit het fort weggehaald. De nieuwe bunkers en betonnen koepelranden worden opgeblazen om er de voorpanters uit te halen. Hiervoor gebruiken de Duitsers zoveel explosieven dat enorme schade aan het gebouw wordt toegebracht. De bewoners van Kessel-Station wordt gevraagd om ramen en deuren van hun huizen open te zetten om mogelijke schade te voorkomen. De observatieklokken worden weggehaald en de resten van de oude geschutskoepels worden in stukken gesneden met snijbranders.

De bevrijding

Tijdens de bevrijding in 1944, op het moment dat men in Kessel de Belgi-

sche vlaggen uithangt, verschuilen 19 Duitsers zich in de traditorebatterij van het fort. Ze zijn via de rolbrug en de schildwachtopening naar binnen gekropen. De geur van sigarettenrook en de openstaande deur trokken de aandacht van Marie van 't fort. Twee Duitsers kunnen ontsnappen tussen hun ontdekking en de aankomst van de verwittigde weerstanders begeleid door rijkswachters. De Duitsers, gewapend met handgranaten, vragen begrip voor hun situatie en laten foto's zien van hun vrouwen en kinderen. In Bevel worden de twee ontsnapte Duitsers aangehouden. Alleen worden ze overgebracht naar de militaire overheid in Mechelen.

Gedurende de winter van 1944-1945 slapen heel wat gezinnen in het fort. Daar vinden ze een veilig onderkomen tegen de V1 en V2's.

De naoorlogse periode

Vanaf 1950 wordt het fort opnieuw in gebruik genomen door het 2de Opvoedingscentrum Infanterie uit Lier, die er regelmatig komt oefenen. In 1956 worden er door de firma P.R.B. in het fort nog een aantal geheime

experimenten met springstoffen uitgevoerd.

In 1968 laat de gemeente Kessel haar oog vallen op het fort en de procedure tot aankoop wordt ingezet. In 1974 wordt het fort aangekocht en op 8 februari 1974 wordt de laatste bewaker, Jean Savelkoels, door middel van een aangetekend schrijven ervan op de hoogte gebracht dat hij het fort voor 1 juli moet verlaten.

De gemeente heeft grootse plannen met de gronden buiten de gracht: ze wil er een sportaccommodatie aanleggen. Door de fusie worden alle plannen in de koelkast opgeborgen. Vanaf dan groeit het domein stilletjes uit tot de prachtige oase van groen en rust die het vandaag is.

Als je na het lezen van deze artikelenreeks nog meer wil te weten komen over het fort, is een bezoek aan het fort zeker aan te bevelen. Het fort is op aanvraag gratis te bezoeken met één van de enthousiaste gidsen van de Gidsenwerking Fort Kessel. Wil je het fort bezoeken, neem dan contact op met de Cultuurdienst van de Gemeente Nijlen.

Rudy Van Nunen.

Anno 2009 is het fort van Kessel met zijn brede "slotgracht" op enkele dagen per jaar na een rustig natuurgebied geworden. Ver van brutaal oorlogsgeweld kunnen vissers en wandelaars er hun hartje zorgeloos ophalen...

Frans De Bruyn, schijvenschuurder

De sneldraaiende schijf (soms tot 3000 omwentelingen per minuut) die de slijpers gebruikten om het steentje van zijn schitterende facetten te voorzien moest perfect uitgebalanceerd zijn. Dat was begin vorige eeuw in Nijlen het werk van Frans De Bruyn. Frans werd geboren te Deurne op 25 januari 1886. Hij had de stiel geleerd te Antwerpen en trok het werk achterna. De Kempen was met de diamant in volle expansie en Nijlen, Grobbendonk, Herenthout en Berlaar waren in zijn ogen een goede vestigingsplaats.

Hij koos Nijlen. Op 19 april 1912 huurde hij in wijk A nr. 9 – in ‘t dorp – een huis maar zijn werkplaats was in wijk D nr. 417 (ergens op de Bouwelsesteenweg). Hij vroeg toelating voor de werkplaats aan het gemeentebestuur op 26 december 1912... “Stekkende om de noodige machtiging te bekomen tot het daastellen van eenen naphtemotor van ongeveer drij peerdenkracht tot het drijven van eenige toestellen om diamantschijven te schuren.”

Hij bekwam die toelating van het gemeentebestuur:

“Het college, zitting van 26 januari 1913.

Tegenwoordig de heeren Peeters, burgemeester, Leysen en Mariën, schepenen, en Van Camp, gemeentesecretaris.

De machtiging, die uit dezen akt voortvloeit, is ondergeschikt aan volgende voorwaarden:

- Al de beweegbare deelen van het machien zullen van een doelmatig schutsel voorzien zijn.
- Het beweegtuig zal op geenerlei wijze de nachtrust der geburen mogen verhinderen.
- De machienkamer zal altoos eene genoegzame hoeveelheid zand bevatten om bij eene gebeurlijke ontvlaming van den naphte het vuur te kunnen doven.

d) de verkrijger zal verantwoordelijk wezen voor al de ongevallen welke de inrichting aan derde personen zouden veroorzaken, zonder deswege de tusschenkomst der gemeente eenigerwijze te kunnen inroepen.

e) De verkrijger zal daarenboven gehouden zijn zich te gedragen naar al de voorzorgsmaatregelen en schikkingen welke het bestuur later nuttig zouden kunnen zijn.”

Aan de slag

Frans De Bruyn was in zijn nopjes met het antwoord van de gemeente. Vol vertrouwen begon hij te werken. Het eerste jaar zal voor hem ook een zware financiële dobber geweest zijn. Ik geloof dat hij goede moed had. Hij was nog maar 27 jaar. Hij installeerde waarschijnlijk een trillingvrije draaibank “met eenen naphtemotor van drij peerdekracht” als aandrijfmiddel. Hij kocht ook beitels en zandsteen. Dat hoorde bij zijn bedrijf.

Oorlog

Maar Frans had geen rekening gehouden met de internationale toestand. In de Bosnische stad Sarajevo schoot de student Gavrilo Princip op 28 juni 1914 Frans Ferdinand, de Oostenrijks – Hongaarse kroonprins, dood. De oorlog die daardoor veroorzaakt werd, dompelde gans Europa in een

neergaande spiraal. Op 3 augustus 1914 verklaarde Duitsland aan Frankrijk en België de oorlog. Het was gedaan met “het steentje”. Het vibrende gezoem en de zachte fluittoon van de diamant op de schijf vielen overal stil. Vier jaar zat Frans zich te Nijlen op te vreten van ellende.

Terug naar de stad

Aan het “westelijke front” raakten de Duitsers in de verdrukking. We schrijven 1918. Terug naar de stad, daar zou vlugger werk zijn, dacht Frans. Op 30 oktober 1918 verliet Frans Nijlen en vestigde zich weer te Deurne. Lang hield hij het in Nijlen niet uit, maar daar was de oorlog schuld aan. Stielkennis en vakmanschap had hij genoeg.

Jos Bastiaens.

Met dank voor de medewerking aan Herman Engels, Jef Colen en Hypoliet Budts.

Slijperij Lieckens in de Spoorweglei toont de bezoeker een stuk van Nijlens' diamantverleden. Hier de onderzijde van een zeer oude diamantschijf met houten aandrijfsysteem.

Omgeving Salvatorkapelleke - Kesselhof (Laken) volgens de Ferrariskaart (1771-1778)

Op deze merkwaardige kaart zien we de plattegrond van het voorlaatste kasteel van Ter Laken, dat toen nog met drie zijden uit de slotgracht oprees. Het laatste hof dat in 1914 tegen de vlakke ging, stond meer centraal. Rechts van het kasteel aan de Bartstraat (voor het kadaster werd ingevoerd Bertstraat, zelfs Breestraete) bevindt zich een gehuchtje (Roos- of Ruusbroek?). Ten zuiden van het kasteel en het gehucht vloeit de Lindekensbeek of de Laak naar de Nete.

Detail Ferrariskaart

En vloed reikten nog tot het midden van de 20ste eeuw ver landinwaarts, wat te danken was aan het verplichte, jaarlijkse onderhoud van de beek, wat nu nagelaten wordt. Het gedeelte ervan tussen de Bartstraat en de Nete is nog altijd gekend als de Kil, waar den Amer, het haventje van Kessel, zich bevond. Bemerkt hoe de Liersesteenweg in die tijd nog “doodliep” of eindigde in de Bartstraat (op de kaart onder het woord Cappel). Aan de bocht daaronder staat wat men noemde het hoeveke van Laken, waarvan het vervallen woonhuis nog bestaat. De monumentale 18de-eeuwse lemen schuur met wolfsdak werd in 1980 afgebroken en kan nu bewonderd worden, neen, niet in Bokrijk, maar in Itegem aan de Hulshoutsesteenweg.

Vanuit het dorp bereikte men via een gedeelte van de Bartstraat het Kapelleke (Uffegem). Vandaar ging men verder naar Lier over het toen al verbrede, veel gebruikte Voetpad. In Kessel algemeen bekend als de vroegere Voetweg, die begint in 't Visseneinde aan de Kraaistraat in het Goor (in feite Kruisstraat). De huidige Voetweg, de Hollekens en

de Nieuwstraat volgen het oude tracé van dit pad. Het werd definitief van de kaart geveegd door het bouwen van de nieuwe wijk aan de Liersesteenweg. Vervolgens liep het pad achter de oefenterreinen van Lierse Sportkring naar 't Salvatorkapelleke en vandaar naar de doorwaadbare plaats van de Grote Nete, waar later de Schranskensbrug gebouwd werd. Vanaf het Salvatorkapelleke volgt de huidige Liersesteenweg de oude Voetweg, die het Visseneinde, oorspronkelijk Vissegem, met Uffegem aan het Kapelleke verbindt. Twee namen die dateren van de Frankische landinname (5de – 9de eeuw n.C.). Het verkeer op de wegen die van dorp naar dorp slingeren wordt vanaf de 18de eeuw intenser. Klachten waren er binnengelopen over de lamentabele toestand van de weg tussen Lier en Kessel. Op 10 februari 1790 vergaderden in het Raadhuis van Lier de schepenen van de Bijvang samen met die van de stad, ‘waar onder prinsepalyck (vooral) is gesproken van te maeken door de stad en Byvank eenen hoogen en breeden weeg op Kessel ende Bevel om alsoo tot steenweg te kunnen brengen om alsoo de komersse langs Lier van gans de Kempen te kunnen brengen om alsoo den steenweg van Herenthals op Antwerpen te cromperen (in te korten).

Detail kaart Vanderven - 1910

De gemeente vulde in de loop van 1808 de kuilen in de weg met puin afkomstig van de tijdens de Franse Revolutie afgebroken Lierse kloosters van Nazareth en Sion (Kapucienenklooster). De weg werd vanaf dan een "chaussée" of steenweg. Pas in 1867 werd het een smalle kasseiweg, zowel naar Nijlen als naar Bevel.

Op het kruispunt van het Salvatorkapelletje begint de Salvatorbaan (noord-oostwaarts), vroeger de Vorsterbaan genoemd naar de hoeve, de Vorsterbroekschrans, die in de hoek gevormd door deze weg en de Landstraat lag. Het verbouwde woonhuis van deze vroegere, belangrijke hoeve is nog bewaard. Tussen deze doening en 't Kapelleke bevond zich de Dobbelhoeve, die vorig jaar werd afgebroken om er een zoveelste verkaveling door te voeren. Op de kaart wordt ze vermeld als de Blausenbroeckschrans, een verschrijving voor de Bleyen- of Blauwenhoekhoeve. (Die geen schanshoeve geweest is en die we eind verder in de Smoutmolendreef moeten zoeken.)

Frans Lens.

De Poemp gedenkt

- **Irma Gyselinck** (1914 – 2009), moeder van Marleen De Keuster en schoonmoeder van ons bestuurslid Ludo Van Gestel;

- **Marcel Van der Auwera** (1928 – 2009) erevoorzitter van heemkundige kring Die Swane van Heist-op-den-Berg. Wij kennen Marcel vooral als de gedreven voorzitter van Heemkunde Gouw Antwerpen, steeds bereid om ons in opzoekingswerk ter zijde te staan;

- **Bart Van den Bulcke** (1967 – 2009), zoon van Arlette en Etienne Van den Bulcke. Etienne is voorzitter van de bevriende fotoclub Folerma, met wie wij ons lokaal delen.

Wij zullen deze mensen niet vergeten!

Wie kent ze nog

Bijgaande klasfoto met de namen van de klasgenoten werd gevonden in de nalatenschap van de onlangs overleden Delphine Hellemans, Fien van Klenkes. Ze poseert als 10de op de 2de bovenste rij. Geboren tijdens WO I hebben deze meisjes als vrouw de Kesselse samenleving mee vorm gegeven in de 20ste eeuw. Als jonge mensen hebben zij de ellende en verschrikkingen van WO II moeten ondergaan. Zeker is dat zij in hun leven de evolutie naar steeds meer, steeds sneller, steeds gejaagder ... hebben gekend.

H. Budts.

Bij de foto

Kesselse meisjes geboren in 1917 - Klasfoto van het schooljaar 1924-1925.

Bovenste rij v.l.n.r.: Ivonne Van Stevens, Stans Maes, Wis Leysen, Anna Dillen, Wis De Smet, Maria Florus, Martha Mertens, Lisa Goormans, Emma Van Brandt

2de rij : Angela Van Stevens, Martha Vaes, Mit Daems, Lisa Van Looy, Martha Broes, Maria Prinsen, Emma Van Den Bulck, Maria Wittevrongel, Emmerance Mariën, Delphine Hellemans, Wis Nicolay, Fien Dierckx, Emma De Haes

3de rij : Emma Van de Ven, Fien Van der Sande, Wis Dierckx, Fien Rot-tiers, Martha De Laet, Ivonne Mariën, Maria Van den Bergh, Anna Dielens, Helena Lembrechts, Lisa Peeters

Voorste rij : Cecile Van Loock, Emma Dillen, Lisa Gevers, Victoria Baradh, Lisa Nijs, Rosa Nauwelaerts, Wis Weymers, Emma Roelants, Stans Nicolay, Melanie De Peuter, Maria Dielens.

Met dank aan Frans Raets voor de foto.

Sjotten na de oorlog...

Een oude foto brengt dikwijls heel wat bijna vergeten herinneringen terug. Dat zal zeker ook gelden voor dit plaatje, genomen even na WO II. De foto is afkomstig van "meester" Swa Van den Bergh, de commentaar van "délégué" Fonne Verrelst. Hij toont een gelegenhedsploeg, samengeraapt voor een gelegenhedsmatch, waarschijnlijk tegen een team van Bevel.

We herkennen, van links naar rechts, staande: Fonne "Kwes" Heylen. Hij was timmerman, maar heeft volgens onze zegsman zoals zovelen in Nijlen ooit ook wel geslepen. Dan komen de gebroeders Louis en Juul Hellemans. Het waren zonen van Sus Hellemans en metsers. Sus sleep ook wel eens, "als het beter was in de stiel". Daarnaast staat "den akker", Jos Ackermans, getrouwd met Clara (Van) Boeckel. Cafébaas Juul Ceulemans uit de Claeslaan zullen onze lezers zich zeker herinneren. Hij was immers de vader van de bekende biljartkampioen Raymond. Voorlaatste in de staande rij is schilder Nar "Tip" Verheyen, vader van de bekende kunstschilder Jef Verheyen en getrouwd met Mitteken "Tip". Laatste in de rij is onze 82-jarige zegsman Fonne Verrelst (jawel, met 2 r-en!). Bij hem haalt de foto heel het oorlogsgebeuren weer voor de geest. Hij leerde toen diamantbewerking in de vakschool van Lier. Hij bleef

zo gespaard van opeisingen door de bezetter, een geluk dat zijn broer en zijn vader niet te beurt viel. Fonne heeft nog palen moeten plaatsen in de open vlakten om het landen van Engelse zweefvliegtuigen te verhinderen. Hij werkte nog vier maanden aan de dokken, voor hij begin 1945 kon gaan slijpen bij baas Fons Van Hoof. Fonne bleef in de stiel tot zijn 60ste.

zittende :

Brouwer Jan De Doncker, getrouwd met de weduwe van Sjarel Storms, eveneens brouwer. Gust Van Tandeloo, alias Gust Spek, vermoedelijk ook slijper en broer van Fonne. Volgende in de rij is schoenmaker Sooi Verbisen. Hij woonde in de Gemeentestraat, had ooit een werkhuis in de Kapellebaan en maakte schoenen op maat. Dan komt de welgekende turnleider Miel Verhaegen. Miel heeft ook geslepen, maar bij zijn pensioen werkte hij op Gevaert. Tijdens de oorlogsjaren werd er bij Miel in de keuken geturnd op een kokosmat her-

innert onze zegsman zich. Iedereen was er welkom!

Voorlaatste in de rij is de sportieve herbergier van de Roskam, Miel Van den Bergh (vader van "meester" Swa). En de laatste is Karel Luyten. Hij leerde schoenmaken bij Sooi Verbisen, maar koos uiteindelijk toch voor het diamantzagen bij Louis Van der Linden...

Zo zien we weer eens, lieve lezeres en beste lezer, hoe aan zo'n foto een heel stuk dorpsgeschiedenis vasthangt. Hoe na de gruwel van de oorlog weer zorgeloos een vriendschapsmatch kon gespeeld worden, hoe het diamantbewerken in elke Nijlense familie aanwezig was, hoe...

Walter Caethoven.

De Poemp dankt "meester" Swa Van den Bergh en "délégué" Fonne Verrelst hartelijk voor de medewerking!

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Ros. Rymenants, 03.337.56.70
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Mijn Heem

Gedicht: Dr. Jozef Weyns
Muziek: Gaston Feremans

Tiboersschrans, begin 20ste eeuw.

Het huis waar moeder zong van louter vlijt,
De wijding hing van vaders zwijgzaamheid,
Waar d'open haard nog niet had uitgediend,
De bornput met een zwik nog werd bediend,
De appelbloesem over 't hofpad kwam,
de bakhuisgeur u op een droomtocht nam...

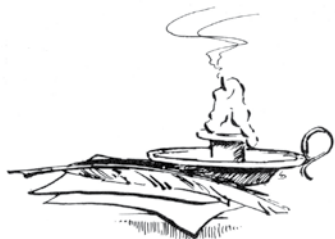
Keerzang

Mijn heem, hoe dierbaar is m'uw aangezicht,
Uw mildheid waar geen grens rond ligt.
Mijn geest, mijn hart, hebt gij gevormd, gevuld,
met rijkdom, vreë, geborgenheid omhuld.

Mijn dorp, uw kerkhof lag nog rond de kerk.
Ik hoor de smid weer smedend aan zijn werk.
Nog zie 'k de molen langs ons schoolpad staan,
De buurvrouw kantgekapt ter kerke gaan.
De korenbloesem wolkt weer over 't veld,
De avondklok de dag heeft afgeteld.

Mijn land, hoe wiss'lend is uw oud gelaat,
Met weidenweelde, bos en heibrokaat.
Ginds vruchtbaar groenend en hier zandig schraal,
Maar toch heeft elke stad een kathedraal.
Stadhuizen wrocht gij als een pronkjuweel,
Uw schoonste prinsen voerden het penseel.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven,
Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Frans Lens, Jos Thys,
Pol Van Camp, Ludo Van Gestel, Rudy Van Nunen

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt, Herman Van Regenmortel

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken voortaan over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be . En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be .

We ontvangen even graag een gewoon briefje. Dat kan via volgend adres: De Poemp, Zandvekenvelden 12A te 2560 Nijlen. Wie beschikt er bijvoorbeeld nog over oude foto's of illustraties? Schrijven maar!